

▣ PRIREDNO ZLOZENA POVED

- ▣ **VEZALNO PRIREDJE** ▣ To je zveza dveh ali več stavkov, ki izražajo soobstojanje ali zaporedje. Taki stavki so zvezani brez veznikov ali pa z vezniki: in, pa, ter. Pred temi vezniki ne pisemo vejice, razen če je ne zahteva vmesni odvisni stavek.
- ▣ **STOPNJEVALNO PRIREDJE** ▣ To je zveza stavkov, v kateri naslednji stavek z vsebino presega prejšnjega. Stopnjevanje poudarjajo vezniki: ne - ne, niti - niti, ne samo - ampak tudi, tako - kakor tudi. Pred drugim delom prvih dveh veznikov vejice ne pisemo, pisemo jo samo pred drugim delom veznika "ne samo - ampak tudi".
- ▣ **LOCNO PRIREDJE** ▣ Vsebine teh dveh stavkov se med seboj izključujejo ali zamenjujejo. Locilni vezniki so: ali, ali pa, ali - ali. Pred prvim ali vejice ne pisemo, razen če jo zahteva vmesni odvisni stavek ali kaj podobnega.
- ▣ **PROTIVNO PRIREDJE** ▣ Je zveza pomensko nasprotujočih si stavkov. Protivni vezniki so: pa; vendar, toda, a; ampak, temveč, marveč; samo, le. Protivno priredje se da deloma izraziti tudi s podredjem.
- ▣ **VZROČNO PRIREDJE** ▣ V tej zvezi drugi stavek vzročno pojasnjuje ali utemeljuje prvega. Tukaj vzročnost izražajo vezniki: namrec, saj in sicer. Isto lahko povemo tudi s podredjem, samo da uporabimo veznik KER.
- ▣ **POJASNJEVALNO PRIREDJE** ▣ V tem primeru drugi stavek natančneje določa prvega. Vezniske besede so: to je, to se pravi, in sicer, in to; lahko se tudi zgodi, da veznika sploh ni. Pojasnilo se da izraziti tudi podredno.
- ▣ **POSLEDICNO ALI SKLEPALNO PRIREDJE** ▣ Pri tem priredju drugi stavek podaja posledico ali logični sklep, ki izhaja iz vsebine prvega. POSLEDICNO izražajo vezniki: zato, zatoj, tako, pa; SKLEP pa veznik torej.

▣ PODREDNO ZLOZENA POVED

- UJEMANJE** (kongruenca) → v skl., sp. in število → ▣ Obiskala nas je prijazna ženska ▣ **VEZAVA** (rekicija) → glagol določa sklon sam.(rod., daj. vezava) ▣ Bal se je poti. Česa?
 - PRIMIK** → določilo ni odvisno od jedra, ampak je jedru le primaknjeno ▣ Včeraj je odpotoval ▣ Zelo dolga ▣ Slika ob potoku ▣ Tista tam ▣ Zunaj zavija ▣
 - ▣ **OSEBKOV ODVISNIK** ▣ Odvisni stavek se nanasa na osebo (kdo ali kaj). Prepoznamo ga po veznikih: da, ce, ali.
 - ▣ **PREDMETNI ODVISNIK** ▣ Odvisni stavek se nanasa na predmet (koga - kaj, koga - kaj). Vezniki: da, ce, ali
 - ▣ **KRAJEVNI IN CASOVNI ODVISNIK** ▣ Nanasa se na kraj oziroma cas dogajanja (kje; kdaj). Vezniki: ko, kadar, preden
 - ▣ **VZROČNI IN NAMERNI ODVISNIK** ▣ Nanasa se na vzrok ali namero (zakaj, temu). Vezniki: ker; da
 - ▣ **POGOJNI IN DOPUSTNI ODVISNIK** ▣ Nanasa se na pogoj ali dopustnost (pod katerim pogojem, kljub temu). Vezniki: ce, ako; ceprav, cetudi, dasi
 - ▣ **NACINOVNI ODVISNIK** ▣ Vprasanice: kako, koliko, koliko casa, glede na kaj. Vezniki: ne da bi, s tem da, kakor, kot, kolikor, dokler, da. Namesto tega odvisnika se vcasih uporablja tudi polstavek.
 - ▣ **PRILASTKOV ODVISNIK** ▣ Vprasanice: kakšen, kateri, cigav. Vezniki: ki, ker.
- PREDIKACIJSKO - PRISOJEVALNO RAZMERJE** → sorodno podrednemu razmerju → pisec prisoja lastnost pojavu, ki ga zaznamuje beseda v jedru SINTAGME (bes. zveze).
- ▣ Znanka, ki prihaja na obisk, je vesela ▣

|| ZAPOVRSTJE / SOREDJE → povedi ali nj. deli so postavljeni druga ob drugo, čeprav med njimi ni skl. razmerja || Prav, Tone! || Najp. so to odgovorne besede in stojijo na začetku, koncu ali sredi povedi → tako linearno razvrščenje imenujemo SOREDJE.

|| **DVODELNI** || prosti stavki, ki imajo osebek in povedek, ki sta za tem. st. vzorec nujna

|| **ENODELNI** || stavki, ki nimajo osebka ali os. gl. oblike

GLAGOLSKI so brez osebka (Gmri. Večerilo se je. V očeh se mu je svetilo)

NEGLAGOLSKI so brez povedka. Besede so zbrane okoli neos. gl. obl. = POLSTAVEK

SAMOSTALNIŠKI: Hotel Orel. Trgovina.

PRIDEVNIŠKI: Čudovito!

PRISLOVNI: Dobro povedano!

ČLENKOVNI: Seveda!

NEDOLOČNIŠKI: Ne me jeziti!

ZVALNIŠKI: Matejka! Reva.

MEDMETNI: Au! Zaboga!

|| **VRSTE POLSTAVKOV** ||

DELEŽ IJSKI: Boječ se, da jo bodo spodili, se je deklica približala skupini.

DELEŽNIŠKI: Imela je obleko, narejeno po modi. Pesmi, milo se glaseče.

NEDOLOČNIŠKI: To videti, drugi so vsi ostrmeli.

NAMENILNIŠKI: V trgovino je prišla kupit poletne hlače.

PRIDEVNIŠKI: Skleda, polna medu, se je razbila.

SAMOSTALNIŠKI: Marjan je, roke v žepih, neustrašno korakal.

|| OKRNJENI STAVČNI VZORCI

NEDOKONČANOST: Dobro bi bilo, če bi...

ZAMOLK: Takoj izgini, če ne...

IZPUST / ELIPSA: Ti očeta do praga, (a) sin tebe čez prag.

IZPOSTAVA: Naš Jože, ta ti jo zna zagosti.

PRISTAVA: Odpotoval je v Italijo, v Bari.

VRIVEK: Zunaj, mislim da pred sosedovo hišo, je zacvilil pes.

PRESKOK / ANAKDUT: Naš Jože, raje mi ga ne omenjaj!

|| DELEŽJE:

Glagol v nepregibni, prislovni obliki. Poznamo deležja na:

- -oč, -eč, -aje (kazoc, zelec, nakupovaje)

- -ši (prisedsi, vstopivsi, zacutivsi)

|| DELEZNIK:

Glagol v pregibni, pridevniški obliki. Poznamo deleznike na:

- -č, -a, -e (plapolajoca, govoreca, drzec); v spolu, sklonu in

številu se ujema s samostalnikom

- -ši, -a, -e (vstopivsa gosta, bivsi ravnatelj)

Opisni deleznik na -l: pcesal, pogladil, pognal

Deleznik stanja na -l: ogorel, pregorel, otekle roke

Trpni deleznik na -n/-t: premagan, premescen, pripravljen

Deleznik stanja na -n/-t: zidan, priprt, oblecen